

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ООН 2030: ПРІОРИТЕТИ ТА ПРОГАЛИНИ

У XXI столітті значимість планувальної діяльності для розвитку територій різного рівня є беззаперечним фактом. Йдеться насамперед про необхідність врахування зовнішніх впливів (діючих та потенційних), а також ретельнішого дослідження територіального капіталу при розробці планувальної документації. Серед основних тематичних трендів, що увійшли в практику управління та планування на глобальному рівні, а особливо – у розвинених країнах світу такі:

- Екологізація та зростаюча роль навколишнього середовища, як основи соціально-економічного розвитку.
- Зміна клімату, як основний глобальний чинник сучасних та майбутніх трансформацій природних та природно-антропогенних систем.
- Наміри щодо підвищення ефективності використання ресурсів, особливо – енергетичних.
- Врахування тенденцій старіння населення, міграцій, процесів депопуляції та «стиснення» регіонів у розробці планувальних рішень.
- Гуманізація та врахування людського потенціалу. Гендерні аспекти.
- Знання та технології, як рушійна сила прогресу.
- Комунікації та мережі.
- Усвідомлення важливості подолання нерівності на всіх рівнях. Поліцентричність та поліваріантність просторового розвитку.
- Поглиблена типізація територій та цільова увага до найпроблемніших та найвразливіших з них.
- Транскордонні впливи.

Україна протягом тривалого часу офіційно співпрацює з ООН в напрямі впровадження парадигми сталого розвитку, хоча ефективність цієї співпраці

для держави, як і готовність відповідати на глобальні виклики, не завжди була очевидною. Відомими є проблеми розробки та затвердження Концепції та Стратегії сталого розвитку, власне розуміння принципів сталого розвитку управлінськими структурами та їх сприйняття суспільством. Ситуація дещо змінилась з прийняттям Стратегії сталого розвитку України 2020. Документ, реалізація якого запланована за чотирма векторами (розвитку, безпеки, відповідальності, гордості), має низку недоліків, що стосуються не лише сприйняття основних трендів міжнародної політики, а й власне підходів до розробки стратегій. Водночас, його поява заклала рамкові умови для подальшої імплементації принципів сталого розвитку в державі та її регіонах. Поняття сталого/збалансованого розвитку з'явилося у назві принаймні двох регіональних стратегій (Вінницька та Чернігівська області). Прикладів же вдосконаленого змісту стратегій набагато більше.

Після визначення цілей сталого розвитку 2030 на глобальному рівні очевидною є потреба перегляду національних та регіональних стратегій. Першим кроком в цьому напрямі стала розробка Стратегії сталого розвитку України 2030, де визначено основні цілі державної політики у відповідності з оновленими глобальними орієнтирами. Отже, такі стратегічні та оперативні цілі мають згодом знайти відображення у Державній стратегії регіонального розвитку та стратегіях розвитку кожного з регіонів України, в свою чергу екстраполюючи цінності сталого розвитку на місцевий рівень.

Реалістичність цього сценарію варто оцінити виходячи з нинішніх національних особливостей планування в цілому. Його негативними рисами є: слабка узгодженість різних видів планування, проблемність вибору розробників відповідної кваліфікації, невідповідність тематичних пріоритетів розвитку на різних рівнях планування, низька «екологічність» намірів. Варто підкреслити, що в країнах ЄС вже протягом тривалого періоду діє інструмент стратегічної екологічної оцінки, який в Україні лише має запрацювати у поточному, 2017 р. Це означає, що такі важливі документи як Генеральна схема планування території України, різноманітні галузеві стратегії (наприклад, енергетична та

транспортна стратегія, стратегія розвитку сільського господарства), схеми планування території областей України тощо не оцінювались на предмет кумулятивного впливу та власне раціональності та збалансованості намірів. Відомими є і проблеми практичного впровадження розроблених документів.

Водночас, на регіональному рівні ми вже можемо спостерігати процес наближення різних видів планування. Завдяки підтримці з боку європейських інституцій (проект Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні») у розробці стратегій розвитку областей України до 2020 р., затверджені або підготовлені проекти документів, що відповідають сучасній практиці європейського планування. У прикінцевій частині визначається (хоча й дещо формально) узгодженість кожної регіональної стратегії з документами територіального планування, планами розвитку окремих галузей тощо. Крім методичної актуальності слід відмітити і вищій, порівняно з попередніми періодами, рівень фахової підготовки.

В той же час тематичне наповнення, структуризація, якість висновків, отриманих в аналітичній частині залишаються предметом обговорення. Очевидно, що в кожній області по різному підійшли до розуміння цілей та напрямів розвитку регіону, детальності опрацювання завдань. Тут можна навести кілька прикладів. Так, у Дніпропетровській області замість наскрізного поліпшення транспортної доступності зроблено акцент лише на значимості інфраструктурної доступності у сільській місцевості, а формулювання цілі «збереження та розвиток територій» лише частково відповідає змісту подальших операційних цілей та індикаторів. В Тернопільській області за рамками стратегічних та операційних цілей залишається міський розвиток, а розвиток транспортно-логістичного потенціалу розглядається лише як елемент стимулювання залучення інвестицій. Одними з найсучасніших видаються перспективні напрями розвитку Львівщини, Одещини.

Нижче представлено узагальнений SWOT аналіз регіональних стратегій на прикладі кількох ключових регіонів.

Таблиця 1.

Узагальнений SWOT аналіз регіональних стратегій

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<p>Уніфікований підхід</p> <p>Методична відповідність європейським стандартам розробки планувальної документації.</p> <p>Задекларований зв'язок між всіма видами планування.</p> <p>Ідеологічна близькість до принципів викладених «Територіальному порядку денному ЄС-2020», Стратегія «Європа-2020», «Стратегії сталого розвитку ЄС».</p>	<p>Тематична «розірваність» або приховане дублювання завдань в рамках окремих цілей.</p> <p>Нечіткість запропонованих індикаторів - «зниження»/ «підвищення» без відносного показника.</p> <p>Сама система (селекція) індикаторів у багатьох випадках дискусійна і потребує вдосконалення та обґрунтування.</p> <p>Поняття поліцентричного розвитку не сформульоване (хоча згадуються центри зростання)</p>
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<p>Практична апробація розроблених документів та усунення недоліків, виявлених в цьому процесі</p> <p>Використання досвіду для вдосконалення національного законодавства</p> <p>Вдосконалення системи збору статистичної інформації</p>	<p>Гальмування новаторських підходів внаслідок недосконалої системи національного законодавства, корумпованості управлінських структур.</p> <p>Несприйняття (неможливість реалізації) окремих цілей на місцевому рівні.</p>

Для переважної більшості подібних документів доцільно рекомендувати посилення репрезентації теми навколишнього середовища як окремого блоку (стратегічної цілі). З огляду на Цілі-2030 також зрозумілою є потреба розширення часових параметрів (2020-2030), увага до проблем змін клімату, гендерної рівності, інклюзивності розвитку, міського простору, збалансованого виробництва та споживання.

У підсумках зазначимо, що аналіз законодавства у галузі стратегічного та територіального планування в Україні дозволяє дійти висновку про необхідність розробки, за прикладом окремих країн ЄС, інтегральних документів – концепції та довгострокової стратегії просторового розвитку. В них мають бути чітко визначені пріоритети, поняття, терміни та орієнтири для територій різного рівня на засадах сталого (збалансованого) розвитку. Налагодження такого механізму може стати особливо корисним в умовах децентралізації, коли планувальні документи стають реальною основою управління фінансами та залучення інвестицій.